

אחר", בשביל דלא ליסתריה לביתה, שלא יחריב את ביתו ע"י חיים עם אשה רעה.

ואת אמרת, ואיך תאמר, תתייבם נמי יבומי, שהתורה תצוה לייבם אשה כזאת! ? ולכן הדין הוא שאינה מתייבמת⁽⁶⁾.

שואלת הגמרא:

אמר ליה אבוי —

אלא מעתה, שאנו חוששין שהיא תחריב את הבית, אף לאחר לא נתיר לה לינשא, כדי דלא תיסתריה לביתה, שלא תחריב את ביתו, ומדוע היא מותרת לינשא לאחר.

מתרצת הגמרא:

אמר ליה רב יוסף — מי קא רמינן לה עליה בעל ברחיה? וכי מחייבים אנו את האחר לשאת אותה?

ובשלמא לגבי היבם, אם התורה תתיר לה להתייבם, יהא היבם מחוייב לייבם אותה,

כדין מצוות יבום, והרי אי אפשר לחייבו לייבמה, כיון שאנו חוששין שהיא תחריב את ביתו⁽¹⁾.

ואיכא דאמרי, ויש אומרים שכך היתה השקלא והטריא —

אמר רב יוסף —

הטעם שספק סוטה אינה מתייבמת, הוא משום שהכתוב קראו לזה שנשאה לאחר שגירשה, "אחר".

שאיין [זה] בן זוגו של ראשון, כי אינו דומה במעשיו לראשון.

וזה, הבעל הראשון, הוציא רשעה מביתו משום שזינתה תחתיו, וזה, האחר שנושא אותה, הכניס רשעה לתוך ביתו.

ואת אמרת: תתייבם נמי יבומי? וכי אתה יכול לומר שנחייב אותו לייבמה.

שואלת הגמרא:

חייבת בחליצה.

1. והוסיף רש"י, אין לומר כי על אף שאין לו מצוה לייבמה, מכל מקום יש לו היתר לייבמה, אלא כיון שהתורה לא מחייבת אותו לייבם, אף אם ירצה לייבמה אין לו שום היתר, כיון שהיא אסורה עליו באיסור אשת אח, ורק כשיש מצות יבום הותר האיסור, אבל אם אין מצוה, חוזר האיסור של אשת אחיו.

ומדברי רש"י אלו הוכיח הקובץ הערות בסי' ג' סק"א שכל היכא דנפטרה מיבום, אף דצריכה חליצה, אם בא עליה היבם חייב באיסור אשת אח. ולפי זה כתב, שהוא הדין ביבמה שאסורה באיסור עשה ולא תעשה, שאסורה ביבום, כיון שאין עשה דוחה לא תעשה ועשה, אף על פי

שבאמת זו מחלוקת הסוגיות, שדעת הסוגיא ביבמות שסוטה ודאי וסוטה ספק פטורות מיבום ומחליצה, ולפי הסוגיא דידן, סוטה ודאי פטורה מיבום וחייבת בחליצה, והוא הדין ספק סוטה, פטורה מיבום וחייבת בחליצה, וקושיית הגמרא היא: מדוע סוטה ודאי וסוטה ספק אינה מתייבמת.

8. וצ"ע דאם כן מדוע היא צריכה חליצה, הרי מחמת הספק פטורה מיבום וספק כודאי, ויש לומר משום דעל זה לא שייך לומר דתפטר מחליצה מדין ספק כודאי, כיון שזה ספק מציאותי אם היא מרשעת או לא, ועל הצד שהיא מרשעת היא פטורה אף מחליצה ועל הצד שהיא צדקת היא חייבת אף ביבום ולכך מספק היא

אמר ליה אבוי —

באיסור אשת אח, לא כל שכן שתהיה אסורה להתייבם לו! שהרי הסיבה שהיא נופלת אליו ליבו, היא מכח נישואי אחיו בעלה הראשון, וכיון שנאסרה לאחיו המת כשהיה חי, כל שכן שתהא אסורה לאחיו החי, הבא מכוחו⁽²⁾.

שואלת הגמרא:

אמר ליה אבוי —

אלא מעתה, שאתה דורש קל וחומר שכזה, מה יהיה הדין בכהן גדול שקידש את האלמנה, שאף על פי שאסור לו לכהן גדול לקדש את האלמנה, תופסין לו בה הקידושין, כדין חיבי לאוין, ועכשיו מת הכהן גדול בלא בנים, ויש לו אח כהן הדיוט, שהוא מותר באלמנה — לא תתייבם!

האם גם כאן נאמר שיהא אסור לו לייבם אותה מכח קל וחומר: אם נאסרה במותר לה, שהרי היא אסורה לבעלה הכהן גדול, באסור לה, באחי בעלה שהיתה אסורה לו בחיי בעלה באיסור אשת אח, לא כל שכן שאסורה ביבו.

אך תמחה הגמרא על לשון הקושייה, "אם נאסרה במותר לה":

"נאסרה"?

אלא מעתה, אם כן, אם נשאת לאחר לאחר שגירשה בעלה הראשון, ולא זינתה תחתיו, ומת בעלה השני בלא בנים, לא תתייבם לאחיו של בעלה השני, דהכתוב קראו "אחר"! וכי נאמר שגם לגבי נשואין אלו, כיון שנקרא אחר, לא תתייבם?

ומתרצת הגמרא:

גביה דהאי, מיהא, בשם טוב הוה קיימא.

אצל הבעל השני, הרי בשם טוב היתה עומדת, ואפשר שחזרה בתשובה, ולכך אחיו של הבעל השני יכול לייבמה. וכל הדין שהיא פטורה מיבוים נאמר באופן שהיא נזקקת ליבוים מכח אותם הנשואין שהיא קלקלה בהן.

רבא אמר תירוץ אחר, מדוע ספק סוטה אינה מתייבמת —

שאנו לומדים בקל וחומר שהיא אסורה להתייבם —

אם נאסרה בבעל המת, שהיה מותר לה לפני שגירשה ונישאת לאח.

ביבם, שהוא היה אסור לה לפני מות בעלה

בן, שלא שייך לאסרה על ידי הק"ו אלא באופן שהאישות גרמה שתאסר לבעלה, וכיון שהאישות מקולקלת אין היבם הבא מכוחו, יכול לייבמה מכח האישות המקולקלת, אבל כשנעשה פצוע דכה אין האישות גורמת לאיסורה, שהרי אפילו אם לא היה בעלה ג"כ אסורה לו, ולכן לא שייך לאוסרה מחמת הק"ו.

שצריכה חליצה, מכל מקום אם בא עליה, חייב באיסור כרת של אשת אחיו, וע"ש עוד שהאריך בזה.

2. בתוס' ד"ה אשת כהן הקשו, מדוע לא הקשתה הגמרא מאופן שישראל נשא כשרה ונעשה פצוע דכה, ויש לו אח כשר, האם נאמר שהיא לא תתייבם. ותירצו התוספות ביבמות [פד

באחיו שהיתה אסורה עליו בחיי בעלה מחמת אשת אח לא כל שכן שתיאסר להתייבם.

מתרצת הגמרא:

אונם בישראל מישרא שרי. הגבי דהאי מיהא, ליכא איסורא, כיון שלגבי היבם אין כאן שום איסור, לא שייך לאוסרה משום ק"ו, דדוקא באופן שלו? יצויר שהיבם היה בעלה היתה נאסרת, שייך לאוסרה מחמת הק"ו, אבל כאן כיון שלגביו שהוא פסול לכהונה, היא לא היתה נאסרת כשנאנסה, גם עכשיו אינה נאסרת ליבום.

מתניתין:

ואלו הנשים שעל אף שהן נשואות לכהן, בכל זאת⁽³⁾ אסורות לאכול בתרומה, בגלל חשש שזיננו.⁽⁴⁾⁽⁵⁾

האומרת: טמאה אני לך! והיינו שמודה שזינתה, אף שאין עדות על כך.⁽⁶⁾

וכי עכשיו היא נאסרה? הא אסירא וקיימא! הרי אלמנה לכהן גדול אסורה ועומדת מתחילת הקידושין.

וכן קשה, איך אתה קורא עליו "מותר לה"? הרי אסור לה הוא מכבר! שהרי מעולם לא הותרה לו.

ולכן לא שייך הק"ו, וודאי שאין באופן שהיתה אסורה על בעלה עוד מחיים, מצוות יבום.

אלא כך יש להקשות שאם אתה דורש ק"ו מה יהיה הדין באשת כהן שנאנסה שהרי הדין הוא שאשת ישראל שנאנסה מותרת לבעלה, ואשת כהן שנאנסה אסורה לבעלה

ומת בעלה הכהן בלא בנים, ויש לו אח חלל שהוא פסול לכהונה. ואף שבעלמא מותר החלל להנשא לה, שהרי אין לו דיני כהונה, האם נאמר לא תתיבם שתהא אסורה ביבום מחמת הק"ו שאם נאסרה האשת כהן כמותר לה על בעלה מחמת האונס, באסור לה

[ועיין מל"מ פ"ח מהל' תרומות].

5. ע"י בתש"ו חת"ס [אה"ע קמא תש"ו ק"נ] שכי' בשם מהר"מ מינץ שבאופן שטוענת שאינה טמאה, אף שבעלה, אינו רשאי להאמין לה, מ"מ עליה אין איסור להיבעל לו כיון שיודעת שלא זינתה. והרע"א שם [תש"ו קנ"ב] חולק ע"ז והוכיח מזה שאסורה על אותו שנסתרה עמו ואף שטוענת שלא נבעלה לו סימן שהתורה אוסרתה מספק כל שלא נבדקה, וא"כ גם על הבעל עצמו אסורה.

6. אם העדות שהיא טמאה באה קודם ששתתה,

3. ואם אכלה תרומה, אינה לוקה, כיון שאין זה ודאי שנטמאה, מלבד במקרה שבאו עדים שאז זה ודאי שנטמאה.

4. עיין בקר"א שכתב שאם אומרת טמאה אני — לאחר שכבר שתתה ונבדקה, אינה נאמנת. ואין אנו תולים לומר שאכן נטמאה כדבריה, אלא שיש עדים במה"י ולכן לא בדקה המים — כמבואר בגמרא. שאין לחשוש לזה שזהו לא שכיח. ולכך, העובדה שלא ארע לה מאומה היא סתירה להודאתה. ויש לעיין בזה שהרי יתכן שאכן היא טמאה אלא שזכות תלתה לה ולכן לא ארע לה דבר כמבואר לקמן שזכות תולה וצ"ע.

שתבדק ע"י המים. שאין המים בודקים את האשה אם בעלה אינו נקי מעוון. שכך אמרה תורה "ונקה האיש מעוון — והאשה ההיא תשא את עוונה". ולמדו מכאן שאם הבעל אינו נקי מעון, כיון שבא עליה אחר שקינא לה ונסתרה — שוב אין המים בודקים אותה.

גמרא:

אמר רב עמרם: הא מילתא — דין זה אמר לן רב ששת, ואנהר לן עינין ממתניתין, והאיר את עינינו בהוכחה מן המשנה לחידוש דין זה.⁽⁸⁾

וכן באופן שבאו עדים שהיא טמאה — שזינתה.

וכן האומרת "איני שותח", והיינו שבעלה קינא לה שלא תיסתר עם פלוני, ובאו עדים שנסתרה, שדינה שנבדקת ע"י המים המאורים, והיא מסרבת להיבדק, והרי היא אסורה על בעלה.

וכן שבעלה אינו רוצה להשקותה, אף שנסתרה אחר שקינא לה.⁽⁷⁾

וכן באופן שבעלה בא עליה בדרך, בשעה שהלך עמה לבדקה על ידי המים, אף היא אסורה באכילת תרומה. ואף כאן הטעם משום שהיא אסורה על בעלה, ואין אפשרות

את שתיית המים, ועיין לק' הערה 5*.

7. בירושלמי חילק בדין זה, שאם בא עליה לאחר שנסתרה, קודם שנודע לו על כך — הרי המים בודקים אותה, אך אם כבר ידע שנסתרה — אזי אין המים בודקים אותה. ובמ"מ [פ"ב] האריך בדין זה ושוורש הנדון הוא האם ביאה בשוגג מחשיבה את הבעל כמי שאינו נקי מעוון או שעדיין נחשב לנקי מעוון.

8. ברש"י מבואר בזה הלשון "סוטה שיש לה עדים במדה" — שראו שנטמאה מזה. ומבואר בדבריו שדינו של רב ששת לא נאמר אלא כאשר העדים הללו יודעים שנטמאה כאשר נסתרה באותה הסתירה שבגללה היא שותה ונבדקת, ומשמע מדבריו, שאם עדותם מתייחסת לאותו אדם שעמו נסתרה, אלא שעדותם מתייחסת לסתירה אחרת, גם בזה לא נאמר דינו של רב ששת. [ועיין בקר"א, ובחידושי הגרי"ז ועיין עוד מל"מ פ"א הי"ד באריכות על דברי רש"י].

אזי אפילו ע"א נאמן לאוסרה על בעלה ולא תשתה. אמנם אם בא העד א' לאחר שכבר נבדקה, נחלקו הראשונים האם נאמן גם אז או שלאחר שתיה כבר אינו נאמן. דעת תוס' שגם לאחר ששתתה נאמן ע"א לומר שנטמאה. וצ"ל דלא אמרינן שע"כ העד שקרן, דאל"כ מדוע לא מתה, כי תלינן שהיו עוד עדים במדה"י, ולכך לא בדקו מיא. אמנם בר"מ מבואר שאינו נאמן אחר שכבר שתתה. וסברתו לחלק בין נאמנות הע"א קודם שנבדקה לבין אי נאמנותו לאחר שנבדקה, מבאר המל"מ, שלדעת הר"מ לא האמינה התורה לע"א קודם הבדיקה, בוודאות לומר שנטמאה האשה, אלא שעדותו מספקת בכדי למנוע את זכות האשה להיבדק, ולכך — אחר שכבר נבדקה שוב אין שום משמעות לעדותו של ע"א. ובקר"א הקשה על הסבר זה של המל"מ קו' עצומה מהא שבר"מ [פ"א הכ"ד מא"ב] מבואר שאם בא ע"א אחר קינוי וסתירה והיא אשת כהן — ואכלה תרומה דלוקה. וע"כ שיש לע"א נאמנות ולא רק למנוע

סוטה שיש לה עדים במדינת הים, (9) שהיא אכן זינתה כאשר נסתרה, אזי אף אם תשתה את המים — אין המים בודקים אותה, ולא יארע לה מאומה, אף שבאמת זינתה.

מאי טעמא?

דאמר קרא לפי שבפרשת סוטה בתורה כתוב "ונסתרה, והיא נטמאה, ועד אין בה". ולשון הכתוב מורה, שמדובר דליכא דידע בה, שאין מי שיודע ויכול להעיד אם אכן זינתה.

לאפוקי הא, להוציא את האשה הזאת, דהא איכא דידע בה, שהרי יש מי שיודע ויכול להעיד שזינתה, ובה לא דיברה תורה שיבדקה המים.

ואנחר לן עינין ממתניתין. והוכיח דין זה ממשנתנו. שהרי אחד המקרים שעליהם אומרת המשנה שהאשה אינה אוכלת בתרומה, הוא שבאו לה עדים שהיא טמאה.

ויש לדון ולהבין ענין זה —

דאתו עדים, אימת?

מתי באו אותם עדים שעליהם מדברת המשנה.

אי נימא, אם נאמר שבאו מקמי דתישתי, קודם שנבדקה ע"י שתיית המים, הרי כבר אסורה לאכול בתרומה מהטעם שזונה היא בוודאי, ופשיטא שאסורה היא לאכול בתרומה.

אלא בודאי מדובר שבאו העדים שאומרים שזינתה, לבתר דשתאי, לאחר ששתתה את המים ולא אירע לה מאומה.

אי אמרת בשלמא אין המים בודקין אותה כאשר יש עדים שהיא טמאה, אף שטרם העידו, מובנים דברי המשנה. והעובדה שלאשה לא אירע דבר אינה מוכיחה שהעדים שקרנים, שהרי היא הנותנת, כי משום שיש עדים, לכך לא גרמו לה המים שתמות, לפי שאין המים בודקים אשה כזו.

אלא אי אמרת מים בודקין אותה אף שיש לה עדים, הרי אם העדים דוברים אמת, היה עליה למות מיד כשנבדקה, שהרי טמאה היא, ומשלא אירע לה דבר, (10) תיגלי מלתא למפרע, יתגלה הדבר מתחילתו, דסהדי,

ביחס לטומאתה ולא ביחס לזה הבעל [וע"ש אריכות דברים בדין זה] וא"כ אם נאמר שכאשר יש עד במדה"י אין המים בודקים, א"כ לא יבדקו המים אף פעם שהרי אותו שנסתרה עמו יודע אם נטמאה, וא"כ תמיד יש ע"א במדה"י. ומכאן ראייה שגם לדעת תוס' שע"א נאמן גם לאחר שתייה, מ"מ בודאי גם הם מודים שנבדקת במקרה שכזה, ע"ש.

10. בתוס' שאנץ הקשה דעדין נימא דהעדים אינם שקרנים ונתלה את זה שהמים לא בדקו

9. עיין לעיל בהערה 2. נדון זה נוגע גם לדינו של רב ששת וגם כאן השאלה האם כאשר יש ע"א במדה"י אין המים בודקים את האשה. וכ' המל"מ שאפילו לשיטת תוס' שע"א נאמן אחר שתיית המים, [נדלא כהר"מ] מ"מ מים בודקים אשה במקרה שיש עליה עדות כזו. [ועיין במנ"ח מצוה שס"ה שכתב להוכיח כדעת המל"מ] ובקה"י כתב להוכיח דין זה, דהנה הרשב"א [הובא במל"מ פ"א הי"ד] כ' שאם יבוא אותו א' שנסתרה עמו שנטמאה נאמן ואף שמעיד על עצמו, משום ש"פליגין דבורא" ומאמינים לו

שקרי נינהו, שהם עדי שקר בעדותם זו.

דתנן:

רבי אומר: זכות תולה במים המריב. אם יש לאשה זכויות, ימתינו לה מן השמיים ולא תמות מיד, ואינה יולדת לעולם, ואינה משבחת מאז ששתתה עד שתמות, אלא, מתנוונה והולכת — נחלשת ומכחישה מיום ליום, ולסוף שהיא מתה באותה מיתה, בטנה צבה, וירכה נופלת, כמאמר הכתוב.

ורבנן חולקים על דברי רבי וסוברים שזכות מועילה יותר מכך.

ובדעת רבנן נחלקו רב ששת ורב יוסף.

רב ששת סבר, בין לרבי ובין לרבנן מתנוונה והולכת, ולא נחלקו רבנן על רבי אלא בכך שאינם סוברים כמותו שלבסוף היא מתה במיתה משונה שבטנה צבה.

ולכן, אשה ששתתה ולא אירע לה מאומה ואפילו לא נחלשה ולא הוכחשה, הרי זה סימן, לדברי רבנן, שהיא טהורה, וכאשר באים עדים המעידים שהיא נטמאה, בהכרח שהם שקרנים, אם לא שנאמר כדעת רב ששת, שהעובדה שלא אירע לה דבר אינה הוכחה, משום שכשיש עדים במדינת הים אין המים בודקין.

ורב יוסף סבר, לרבי הויא מתנוונה, לרבנן לא הוי מתנוונה.⁽¹¹⁾ כלומר, שלדעת רבנן, החולקים על רבי, הזכות מועילה עד כדי כך

אמר ליה רב יוסף לרב עמרם, שהביא את דברי רב ששת ואת ההוכחה להם מהמשנה.

לעולם אימא לך, מים בודקין אותה. אפשר לחלוק על רב ששת ולומר שגם אשה שיש עליה עדים וטרם באו להעיד, המים בודקין אותה, ואם זינתה היא תמות מהמים. ומה שהקשינו לפי זה מהמשנה, שנוקטת שהעדים דוברים אמת בעדותם, והאשה נאסרת בתרומה, אף שאנו נוקטים שאם המים בודקים נמצא שהעדים הללו הם שקרנים, כי אם כדבריהם, היא היתה מתה.

אין זה קשה, כי, והא — אימא זכות תולה לה. אפשר להסביר את העובדה שהאשה לא מתה על ידי המים בכך שהיו לה זכויות שגרמו שלא תמות עדיין אלא לאחר זמן, ולכך גם אם אכן זינתה כדברי העדים, אפשרי הדבר שטרם מתה.

ודנה הגמרא:

רב יוסף ורב ששת שחולקים אם ניתן להוכיח מהמשנה את הדין הזה או לא, במאי קמיפלגי? מהו שורש מחלוקתם.

ומשינן:

במתנוונה דרבי, בדין זה שאמר רבי, שזכות של אשה מועילה שאינה מתה מיד אלא מתנוונת והולכת עד שמתה.

יכולה לתלות עד ג' שנים, ולפ"ז לדעת ר' יוסף שמים בודקים אשה שיש עליה עדים במדה"א אם יבואו עדים אחר ג' שנים תהיה זו הוכחה שהם שקרנים וצ"ע.

אותה בכך שבא עליה בעלה בדרך וצ"ש שתי ר"ת דאין תולים בזה דלא חיישינן צ"ש. ועיין דבר אברהם ח"ג ט"ז מש"כ בזה] 11. לקמן בדרך כ, א, מבואר במשנה שזכות

שנשארת כשהיתה, ואפילו אינה נחלשת ומכחישה, ופשיטא שאינה מתה במיתה משונה. ולכן, גם אם נאמר שהמים בודקים אשה שיש עליה עדים במדינת הים שנטמאה, ניתן לומר שהעדים שבאו להעיד על טומאתה לאחר ששתתה, דוברים אמת. ומה שלא אירע לה דבר כאשר שתתה את המים, הוא משום שהיתה לה זכות שגרמה לכך, ולכן אין להוכיח מהמשנה את דינו של רב ששת.

ומקשינן:

מתיב רב שימי בר אשי:

תנן: **רבי שמעון אומר**, שלא כדעת שאר התנאים: **אין זכות תולה במים המרים. ואם אתה אומר זכות תולה במים המרים, בכך מדהה מחליש אתה את המים בפני כל הנשים השותות**, שהרי לא יפחדו לשתות, שהרי גם אם אכן נטמאו, אין זה ודאי שימותו בשתיית המים, ונמצא שנשים רבות לא יודו שנטמאו, ויתחלל שם שמים במחיקת השם המפורש לתוך המים.

ולא זו בלבד, אלא גם **אתה מוציא שם רע על הטהורות ששתו. והן אומרים**, אותם שרואים שלא אירע לה דבר, שאין זה ראייה מה שלא אירע להן דבר, שאפשר שטמאות היו, אלא שהסיבה שלא קרה להן כלום היא משום שתלה להן זכות. ולכן סובר רבי שמעון, שודאי לא יתכן שזכות תועיל, אלא ודאי כל מי שנטמאה, תיכף מקבלת את עונשה, שבטנה צבה, כמבואר בפסוק.

ולכן מקשה רב שימי בר אשי, לדברי רב ששת שסוטה שיש לה עדים במדינת הים אין המים בודקים אותה —

ואם איתא, אם אכן כך הדין שבאופן שיש לה עדים במדינת הים אין המים בודקים אותה, אזי בכל פעם שאשה תשתה ולא ייארע לה מאומה, נמי, גם כן נמצא שאתה מוציא שם רע על הטהורות ששתו, והן אומרים, אותם שרואים שלא מתה, טמאות היו, אלא שיש להם עדים במדינת הים, ולכן לא מתו, שאין המים בודקים אשה כזו.

ומשנינן:

לרבי שמעון קאמרת? הרי הקושיא וההוכחה היתה מדברי רבי שמעון.

ובאמת גם רב ששת מודה, שלרבי שמעון הסובר זכות לא תולה, מטעם של הוצאת שם רע, מדזכות לא תליא, עדים נמי לא תלו מאותה סיבה.

ורב ששת לא אמר את דבריו אלא לפי רבנן, שאינם חוששים להוצאת שם רע כרבי שמעון.

ומקשינן על דינו של רב ששת —

מתיב רב:

שנינו במשנה כמה אופנים שבהם מנחת סוטה נשרפת ואינה נקרבת על גבי המזבח, וכך אומרת המשנה —

ואלו שמנחותיהן נשרפות:

האימרת טמאה אני, זנית, ומודה בכך אחר שכבר הקדישו והביאו את המנחה.

ושבאו לה עדים שהיא טמאה, אף היא